

OHRID MACEDÓN FOLKEGYÜTTES
DEBRECENI EGYETEM NÉPRAJZI TANSZÉK

Macedón tudományos és kulturális közlemények

Macedón Füzetek

A szerkesztőbizottság tagjai:

ILJOVSZKI RISZTO, NIKOLOVSZKI RISZTO

Lektorok:

KEMÉNYFI RÓBERT, LJUPCSO RISZTESZKI

Olvasószerkesztő:

LISZTES MÓNIKA ÉVA

Tiszteletbeli főszerkesztő:

BARTHA ELEK

Felelős szerkesztő:

BÓLYA ANNA MÁRIA

A szerkesztőség címe: Bólya Anna Mária, Ohrid Macedón Folkegyüttes,
H-1024 Budapest, Margit krt. 99.

Telefon: +36 70 312 6825, e-mail: bolya.annamaria@macedon.hu

A folyóirat megjelenését támogatja
a Macedón Köztársaság Külügyminisztériuma és a Debreceni Egyetem

BUDAPEST
II. évfolyam 2019/1. szám

TARTALOMJEGYZÉK

Bólya Anna Mária Велигденски игри во Порече – Врски со творештвото на Косово II	3
Nikolovszki Riszto A Magyarországon élő makedónok kulturális múltja	15
Zdravkova-Dzseparoszka, Szonja Унапредување на врските помеѓу Македонија и Унгарија во културата	18
Iljovszki Riszto A makedón konyhaművészet titkai	22
Husztly Zoltán – Urbán Csilla A megváltozott Szkopje – Balkan Experience úti beszámoló	26
Bólya Anna Mária Folklórszövegek fordításai	30
KÉPMELLÉKLET	33
A SZERZŐKRŐL	36

HUSZTY ZOLTÁN – URBÁN CSILLA

A MEGVÁLTOZOTT SZKOPJE – EXPERIENCE BALKAN ÚTI BESZÁMOLÓ

„Nem tudom, mikor voltam utoljára úgy március 15-i ünnepségen, hogy ne lett volna kötelező és meghatott volna” – ezt a Balkán Hív Egyesület tizennyolc fős csapatának több tagjától is lehetett hallani azután, hogy véget ért a műsor a Macedóniai Magyarok Teleház Szervezete szkopjei épületében. Az egyesület már többször látogatott el külföldön élő magyar közösségekhez, de az mindig különleges pillanat, amikor együtt vehetünk részt egy olyan eseményen, ahol a nemzeti emlékezet megőrzése a gyakorlatban történik. A szórványmagyarság számára nagyobb a tétje egy ilyen ünnepségnek, ami nemcsak meghatottságot okozott, de fel is rázta a csapatot a hajnali repülőút és a pár órás alvás után.

A szkopjei magyar közösség közvetlenségét igazán az ünnepség utáni batus bulin és a két nappal későbbi magyarórán tapasztalhattuk meg. Mikor az útra készültünk, összegyűjtöttük, hogy milyen hungarikumokat vihetnénk ajándékba, és a csokin, kolbászokon, tepertőn kívül mi más juthatott volna az eszünkbe, mint az Unicum, ami igen jó hangulatot eredményezett Vázsonyi Ákos „magyaróráján”. (Ő egyébként a Petőfi Program keretén belül segíti a helyi magyar közösség szervezését.) Az idézőjel oka, hogy nem volt semmilyen szigorú kerete az eseménynek, inkább egy fesztelen beszélgetést lehet elképzelni, ahol a legkülönbélebb okokat hallottuk arról, hogy különböző korosztályok miért tanulnak magyarul. Legtöbbjük családjában egyébként a nagyszülők, dédszülők voltak magyarok. Azok pedig, akik felnőttként érkeztek Szkopjéba – sokan ide házasodtak – őszintén beszéltek arról, hogyan élik meg a honvágyat, hogyan illeszkedtek be, hogyan találtak rá a helyi magyar közösségre és hogyan teltek Szkopjében az elmúlt évtizedeik; hogyan tartották és tartják a kapcsolatot vajdasági, kárpátaljai, erdélyi rokonaikkal és mit szerettek meg igazán a városban és a macedónokban.

Az Experience Balkan baráti társaságból alakult egyesület egyik célja a balkáni országok látogatása és a nemzeti kisebbségek kultúrájának megismerése. A csapat Magyarországon is szervez kirándulásokat, például szerb, bunyevác és rác sétát, egyik legnépszerűbb programja pedig az egy napos görög-macedón nemzetiségi séta Beloiannisban. Ezek után szinte egyértelmű volt, hogy Macedóniába mindenképpen elmegyünk, és erre március közepén sor is került. Mivel az egyesület céljai közé tartozik az is, hogy a határon túli magyarsággal is tartja a kapcsolatot, az sem volt kérdés, hogy ha Szkopjében járunk, megkeressük őket.

Amellett, hogy mindig élmény a helyi magyarok vendégszeretetét élvezni, a

csapat sok tagja – ahogy ennek a cikknek az írója is – először volt Szkopjében, sőt Macedóniában. A számtalan balkáni utazás után arra számítottunk, hogy itt is hasonló közvetlenséget, segítőkészséget tapasztalunk majd, mint más balkáni államokban, és ebben nem is csalódtunk. Három napot töltöttünk el az országban, ami arra elég, hogy ízelőt kapjunk a fővárosból és a környékéből.

Ha ezt a pár napot össze kellene foglalni pár szóban, akkor talán ezek lehetnének azok: szobrok, gyönyörű természeti környezet, szobrok, kulturális és vallási sokszínűség és szobrok.

A mai állapotokat tekintve a városkép történetének egyik legfontosabb momentuma az 1963-as földrengés. Az épületek nagy része lerombolódott, amelyek újjáépítése és a városkép kialakítása meghatározta a következő évtizedeket. A legnagyobb változáson a város az utóbbi tíz évben ment át, amikor az ország vezetése úgy döntött, hogy a gazdasági válságot a turizmus fellendítésével próbálja enyhíteni. Ehhez teljesen át kellett formálni a fővárost: az oszmán múltat őrző városnegyedek és jugoszláv brutalista épületek mellé és köré elég tájidegen elemeket terveztek, ami igazán eklektikussá teszi a várost.

A macedón történelem szinte minden alakját felvonultató műalkotások, étteremként üzemelő hadihajó replikák és hatalmas múzeumok mellett azonban vannak más látványosságok is Szkopjében, illetve környékén. A Vodno-hegyre érdemes libegővel felmenni, ahol szintén érvényesül a monumentalitás: itt magasodik a város fölé a 2002-ben épített, éjszaka kivilágított, több mint hatvan méter magas kereszt, amit a városban mindenhol látni, – ahogy a műezzinek imára hívó énekét is mindenhol hallani.

Az új városképpel szemben nagy kontrasztot alkot az évszázadokkal ezelőtt épített Kale erőd, ahova azért érdemes felsétálni, mert belátni az egész várost. A másik nagy kontraszt a Csarsija negyed, ahol a Balkán legnagyobb bazára található. Világos volt, hogy ha szeretnénk valami jót enni, akkor ide jövünk, vagy a Bohém-negyedbe, ahol sok kávéházat (kafeana) és hagyományos macedón ételeket kínál, élőzenés éttermet találni. A Csarsijában rengeteg a kávézó, kis kifőzde, a pékség, de ha valaki akar, aranyból is bevásárolhat, az aranyművesek ugyanis egymást érik, a piac pedig olyan, mint minden jó piac: ha valamiből venni akarsz, előtte bátran megkóstolhatod. A negyed sokszínűségét mutatja, hogy találhatunk errefelé mecseteket, de pár utcával arrébb már egy kézműves söröző is van. Ez a negyed volt Szkopje kereskedelmi központja, és több olyan épület is fennmaradt, ami erre a múltra utal. Leglátványosabbak az utazó kereskedők „fogadói”, a karavánszerájok, ezek közül mi hármat néztünk meg, amelyek eléggé változatos állapotban vannak: az egyikbe bemenni sem lehet, a másikban művészeti intézet kapott helyet, a harmadikban pedig esténként techno party-kat szerveznek.

Ami még fontos a városból és mindenképp érdemes megnézni, az a bazár melletti Szkander bég tér, ahol az albán történelem jeleneteit és jelentős városait láthatjuk mozaikokon, többek között Teréz anyát, aki Szkopjében született és egy emlékháza is van a főváros központjában.

Az utazásunk három napja alatt egyszer hagytuk el a fővárost. Az egyik úticél a Matka-kanyon volt, de útközben megálltunk a római vízvezetéknél, ami meglepően jó állapotban van ahhoz képest, hogy láthatóan nem vigyáznak rá, egy szemétdombon keresztül lehet eljutni hozzá. Az akvadukt alatt ácsorgó férfiak valószínűleg meglepődtek a nagy forgalmon, és ijedtükben meg is kínáltak minket a burekükből. A kitérő után érkeztünk meg a Matka-kanyonba és kezdtük el találgatni, hogy mit is jelenthet ez a név. Először azt hittük, hogy a magyar mátká szóhoz van köze, de kiderült, hogy valójában anyaméhet jelent, és a név utal a táj elrendezésére. Ez a szkopjeiek kedvenc kirándulóhelye, ugyan még csak március közepe van, de már meleg az idő, így sokan is vannak a víz körül. Mi egy csónakkal megyünk el először a Vrelo barlang megvilágított cseppköveihez, majd egy túraútvonal kezdetéhez. A „sofőrünk” minden hülyeségünket türelemmel és nevetve fogadja, akár azt, hogy kitegyük az egyesület zászlaját a csónakra, akár azt, hogy mi vezessük a csónakot, amikor pedig látunk egy hiúzt a parton, azonnal visszafordul, és kiderül, hogy csak egy dagadt macska volt. A kanyonban sok túraútvonal van, mi egy rövidebb, elég meredek szakaszt sétálunk le, aminek a tetején egy kis monostort és büfét találunk, piknikező turistákkal.

A nap Tetovóban, a macedóniai albánok fővárosában folytatódott. Megnéztük például a Harabati Baba Tekét, ahol nagyon kedvesen fogadtak minket, de az épületekbe az állapotuk miatt nem nézhettünk be. A városban a legmaradandóbb látványosság mindenképpen az élénk, városképekkel és növényi mintákkal kívül és belül is festett Sarena mecset volt. A kulturális örökség modern felhasználására pedig Tetovóban is rábukkantunk: az Isza bégről elnevezett török fürdőben női alkotók nőiséget tematizáló kiállítását találtuk.

A csapat nem titkoltan szeret enni-inni, így az utolsó napot próbáltuk ilyen szempontból is kihasználni. Az útikönyvek jobbnál jobb helyeket ajánlanak Szkopjében, de a legjobb éttermek és kocsmák mégiscsak azok, amikre véletlenül talál rá az ember és nem feltétlenül húzza el egy zenekar a kedvenc nótáját. A csapat az utolsó estjét így a Laika kocszában töltötte, ami nevéhez híven Laika kutyához és egyéb, jugoszláv múltához kapcsoló tárgyakkal díszítette a terét.

Szinte közhely minden utazás alkalmával, hogy még tudtunk volna maradni pár napot, a látnivaló, enni- és innivaló sosem fogy el. Szkopjével is így volt ez, mert ha van még egy-két nap, akkor például az Ohridi-tó is belefér, ha még több, akkor Krusevóba vagy Bitolába is elmehettünk volna, de ilyen alapon egy utazás sem érne véget soha. Ami pedig igazán megnehezítette a hazatérést az volt, hogy

az egyik nap még a Matka-kanyon szikláin napoztunk 25 fokban, a másik nap pedig már dideregve szálltunk le Budapesten a repülőről. Így a macedóniai útból nemcsak az eklektikus főváros és a hegyvidék maradt meg emlékként, hanem az is, hogy ez volt az évben az igazi tavasz kezdete.

Abstract

This article describes the Skopje excursion of the Experience Balkan team. During their spring excursion, they visited the Macedonian Hungarians' Telehouse Organization and discovered the sights of Skopje: the Charsjia, the Kale Fortress, the Matka Canyon, and especially the newly constructed statues. They also spent a day in Tetovo and ended their trip with a great meal.

KÉPMELLÉKLET

1. kép

„Magyar zeneművészek a macedón kulturális szcénán” kutatócsapat

2. kép

Az Experience Balkan csapata Szkopjében,
a Matka kanyon Szent Miklós temploma előtt

3. kép

Az Experience Balkan csapata Szkopjében,
a Macedóniai Magyarok Teleház Szervezeténél

4. kép

Az Experience Balkan csapata Szkopjében, az aqueduct előtt (és rajta...)

5. kép
Tavcse gravcse

6. kép
Pasztrmalija

Képek forrásai

1. kép: Sonja Zdravkova-Dzseparoszka

2-4. kép: Experience Balkan

5. kép: Магазин, <https://www.magazin.mk/македонско-тавче-гравче-со-колбаси/>

Letöltés: 2019. 07. 22.

6. kép: <http://www.ohridmagazine.com/blog-statija/73329/probajte-ja-najvkusnata-pastrmajlija-vo-ohrid-komercijalna-sodrzina>